NIK o realizacji programu „Rodzina 500 plus”

Kategoria: Polityka Społeczna
Opublikowano: piątek, 02, sierpień 2019 09:42
Alicja Cisowska
Odsłony: 960

Gminy zgodnie z przeznaczeniem wykorzystywały środki przyznane na realizację programu „Rodzina 500 plus”. Weryfikowały wnioski i wydawały decyzje oraz realizowały wypłaty terminowo. Problemem była obsługa wniosków o przyznanie świadczenia wychowawczego, jeżeli osoba składająca wniosek lub członek rodziny w nim wskazany przebywa poza granicami kraju. Ich rozpatrzenie może trwać nawet ponad dziewięć miesięcy. Zajmowali się tym marszałkowie województw, a od początku 2018 r., wraz z ponad 100 tys. zaległych spraw, przejęli to wojewodowie.

Program ”Rodzina 500 plus” jest pierwszym tak szerokim i systemowym wsparciem polskich rodzin. W jego ramach przyznawane było, w okresie objętym kontrolą, 500 zł dla drugiego i każdego kolejnego dziecka w rodzinie, a także na pierwsze i jedyne dziecko dla rodzin o niskich dochodach. Świadczenie wychowawcze wypłacane jest regularnie, co miesiąc, aż do ukończenia przez dziecko 18 roku życia. A od 1 lipca 2019 r. przysługuje ono na każde dziecko do 18 roku życia, niezależnie od osiąganych dochodów.

Postępowanie w sprawie świadczenia wychowawczego prowadzi wójt, burmistrz lub prezydent miasta, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się lub otrzymującej 500 plus.

W ciągu pierwszych dziewięciu miesięcy realizacji programu, tj. do końca 2016 r. złożonych zostało 2 960 025 wniosków o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego, natomiast w 2017 r. - 2 757 047.

Świadczenie i koszty jego obsługi są finansowane w formie dotacji celowej z budżetu państwa. W latach 2016-2017 na realizację przez gminy zadań w tym zakresie – także na wdrożenie ustawy i na koszty obsługi Programu - wydano ponad 40 mld zł (w 2016 r - 17,4 mld zł i 2017 r. - 23,5 mld zł).

W okresie objętym kontrolą (kwiecień 2016 r. - wrzesień 2018 r.) skontrolowane jednostki na obsługę Programu wydały blisko 35 mln zł. - największą część stanowiły wynagrodzenia osób zatrudnionych do jego realizacji - blisko 26 mln zł. Koszty obsługi Programu nie przekroczyły wielkości zaplanowanych w ustawie tj. 2 proc. w 2016 r. i 1,5 proc. w 2017 r. otrzymanej dotacji na świadczenie wychowawcze.

W sumie od początku trwania Programu do końca lutego 2019 r. do rodzin w całej Polsce trafiło 67 mld zł.

Skontrolowane gminy zgodnie z przeznaczeniem wykorzystywały środki dedykowane na realizację programu „Rodzina 500 plus”. Większość (13 z 16) wyznaczyła do tego własne jednostki organizacyjne zajmujące się prowadzeniem postępowań w sprawie świadczenia wychowawczego i wydawaniem decyzji. Wypłaty, po zweryfikowaniu wniosków i wydaniu decyzji, realizowano terminowo.

Problemem była obsługa wniosków o przyznanie świadczenia wychowawczego jeżeli osoba składająca wniosek lub członek rodziny w nim wskazany przebywa poza granicami Polski w państwach, w którym przyznawane są podobne świadczenia społeczne. Od początku 2018 r. zajmują się tym wojewodowie, którzy przejęli zadania w tym zakresie od marszałków województw. Tutaj wnioski rozpatrywano z dużym opóźnieniem. Według stanu na koniec 2017 r., wojewodom przekazano do realizacji łącznie 114 258 spraw dotyczących świadczenia wychowawczego, przy czym w 61 proc. spraw marszałkowie nie podjęli żadnych czynności. Wojewodowie podejmowali działania, aby zmniejszyć opóźnienia w rozpatrywaniu wniosków i wydawaniu decyzji, ale nie dość, że załatwiali zaległe sprawy, to wciąż napływały nowe. Do tego dochodziła niedostateczna obsada kadrowa do obsługi wniosków. Rozpatrywanie spraw trwało nawet do dziewięciu miesięcy od dnia ich wpływu, a w przypadku tych przejętych od marszałków województw - w większości przeterminowanych już w dacie przejęcia -

Phoca PDF

jeszcze dłużej.

Na koniec września 2018 r. w skali kraju pozostało nierozpatrzonych 57 proc. wniosków od Polaków mieszkających za granicą, bądź członków ich rodzin z Polski.

Długi czas załatwiania spraw i powstające w związku z tym zaległości wynikają również z konieczności uzyskania informacji od właściwych instytucji przyznających zasiłki w państwach zamieszkałych przez Polaków starających się o świadczenie 500 plus. Jeżeli pobierają oni wsparcie w tamtych krajach, to nie przysługuje im ono w Polsce, chyba, że pobierane świadczenie jest niższe, to wówczas jest ono wyrównywane do wysokości polskiego świadczenia.

NIK zauważa, że od 2017 r, po nowelizacji ustawy, prawo osób samotnie wychowujących dzieci do uzyskania świadczenia 500 plus uzależniono od przedstawienia pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd dokumentu potwierdzającego ustalenie alimentów na rzecz dziecka od drugiego rodzica. Było to wymagane bez względu na to, czy taka osoba starała się o świadczenie na pierwsze, czy kolejne dziecko w rodzinie. Zdaniem NIK uzależnienie prawa do 500 plus od posiadania tego dokumentu, w przypadku drugiego i kolejnego dziecka było, w okresie objętym kontrolą, niezgodne z konstytucyjnymi zasadami równości i proporcjonalności.

Izba zaznacza, że od lipca 2019 r., gdy świadczenie przysługuje na każde dziecko bez kryterium dochodowego, to jego przyznanie nie jest uzależnione od ustalenia alimentów na dziecko od drugiego rodzica.

Pracownicy ośrodków pomocy społecznej weryfikowali właściwe wykorzystanie środków z Programu oraz, czy osoba ubiegająca się o nie lub je pobierająca faktycznie sprawuje opiekę nad dzieckiem. W przypadku stwierdzenia niecelowego wydawania lub wręcz marnotrawienia przyznanego wsparcia, a także po potwierdzeniu, że osoba pobierająca świadczenie nie opiekuje się dzieckiem, wstrzymywano wypłatę lub zamieniano je z pieniężnej na formę rzeczową.

Spośród skontrolowanych 16 jednostek sześć przekazywało świadczenia wychowawcze w formie rzeczowej lub opłacania usług. Jednak stanowiły one zaledwie 0,01 proc. wypłacanych świadczeń.

W 2017 r. zmniejszyła się liczba rodzin korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej w stosunku do 2015 r., w którym nie obowiązywał Program (np. z zasiłków celowych na zakup: odzieży o 55 proc. AGD o 50 proc. i z zasiłków okresowych o ponad 25 proc.).

NIK zauważa, że nie można jednoznacznie stwierdzić, iż nastąpiło to wskutek wprowadzenia świadczenia wychowawczego, które jako niewliczane do dochodu, nie wpływa na ocenę zdolności do uzyskania wsparcia z pomocy społecznej. Występują także inne czynniki, które mogą mieć wpływ na zmniejszenie liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej np. podjęcie zatrudnienia, czy wzrost minimalnego wynagrodzenia.

Najwyższa Izba Kontroli wnioskuje do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o:

- wdrożenie rozwiązań systemowych zapewniających terminowe załatwianie wniosków o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego rozpoznawanych w ramach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego;

Phoca PDF

- ujednolicenie zasad prezentowania w sprawozdaniach rzeczowo-finansowych danych w zakresie liczby wniosków dotyczących świadczenia wychowawczego.

Źródło: NIK

Phoca PDF